

SCENARIUSZ LEKCJI HISTORII

I. Temat lekcji: Powstania śląskie i plebiscyt na Śląsku w latach 1919-1921

II. Cele:

Uczeń:

- Poprawnie posługuje się terminami: powstania śląskie, wojna plakatowa, plebiscyt na Śląsku, Polska Organizacja Wojskowa Górnego Śląska, Sipo, Międzysojusznicza Komisja Rządząca i Plebiscytowa na Górnym Śląsku, Polski Komisariat Plebiscytowy, Niemiecki Komisariat Plebiscytowy, Policja Plebiscytowa (Apo), „cud nad Rawą”.
- Określa czas wydarzeń:
I powstanie śląskie: 16 sierpnia – 24 sierpnia 1919 roku;
II powstanie śląskie: 19/20 sierpnia – 25 sierpnia 1920 roku;
Plebiscyt na Śląsku: 20 marca 1921 roku;
III powstanie śląskie: 2/3 maja – 5 lipca 1921 roku;
Konwencja w Genewie w sprawie Śląska – 1922.
- Omawia rolę postaci: Wojciech Korfanty, Alfons Zgrzebniok, generał Henri Le Rond.
- Charakteryzuje przebieg, wyniki i skutki plebiscytu w 1921 roku, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Śląsku Opolskim.
- Przedstawia przyczyny i skutki powstań śląskich.
- Wskazuje na mapie zasięg powstania, miejsca głównych starć powstańców z Niemcami, w szczególności miejsca starć na Śląsku Opolskim.
- wskazuje na mapie zmiany terytorialne po plebiscycie w 1921 roku i po III powstaniu Śląskim.
- Analizuje skutki i sytuację na Śląsku po wydaniu decyzji dotyczącej podziału Śląska,
- Korzysta ze źródeł dostępnych na stronie: www.powstancyslascy.pl,
- Zna ważne wydarzenia historyczne regionu i rozumie ich znaczenie.

III. Metody i techniki:

- Metoda aktywizacyjna – burza mózgów, dyskusja, analiza SWOT;
- Elementy wykładu;
- Praca z mapą;
- Praca z tekstem źródłowy;
- Praca z ilustracją.

IV. Konspekt lekcji

Faza wprowadzająca:

- Czynności organizacyjne: sprawdzenie obecności i podanie tematu.
- Uczniowie przypominają główne postanowienia Traktatu Wersalskiego oraz postanowienia w zakresie Śląska.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel opowiada o problemie przynależności państwowej Śląska po zakończeniu I wojny światowej, prezentuje mapę nr 1 na tablicy interaktywnej, następnie proponuje

uczniom, by za pomocą burzy mózgów scharakteryzowali znaczenie Śląska w tym okresie dla Polski i Niemiec.

2. Nauczyciel w formie wykładu omawia przyczyny, przebieg i skutki pierwszego i drugiego powstania śląskiego, korzystając z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/images/przewodnik-slazacy-dla-niepodleglej.pdf> (strony 20-23) oraz <http://www.powstancyslascy.pl/wirtualny-album>, prezentuje wybrane ilustracje z tego okresu, np.: „I powstanie śląskie - I kompania 1 batalionu Straży Granicznej, 1919 r.”. Korzystając z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/silesia-superior-III> prezentuje materiał źródłowy: „Poufny raport (1 strona) Komisariatu Rad Ludowych w Sosnowcu z 5 września 1919 roku do Podkomisariatu dla Śląska w Poznaniu o przebiegu wizyty oficerów alianckich w Sosnowcu”, wyznacza ucznia do przeczytania fragmentu raportu, następnie analizuje treść dokumentu. Na tablicy interaktywnej wyświetla aktualną ogólnodostępną w Internecie mapę Śląska (głównie województwo śląskie i opolskie), np. Google Maps i wskazuje miejsca o istotnym znaczeniu w trakcie przebiegu tych powstań lub wykorzystuje mapę nr 2.
3. Nauczyciel w formie wykładu opowiada o kampanii plebiscytowej, wojnie plakatowej i plebiscycie na Śląsku w 1921 roku. W tym celu wykorzystuje materiały zawarte na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/regulamin-plebiscytowy> angażując uczniów do odczytania treści i opisów do wybranych stron Regulaminu plebiscytowego. Omawiając przebieg kampanii i wojnę plakatową korzysta z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/propaganda-plebiscytowa> oraz <http://www.powstancyslascy.pl/odezwa-komisji-miedzysojuszniczej>, w tej części lekcji nauczyciel przeprowadza z uczniami dyskusję kierowaną na temat znaczenia propagandy plebiscytowej. Wskazuje wyniki plebiscytu oraz tzw. Linie Korfantego.
4. Nauczyciel w formie wykładu omawia przyczyny, przebieg i skutki trzeciego powstania śląskiego, jednocześnie korzystając z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/wirtualny-album> prezentuje wybrane ilustracje z tego okresu: „Uczestnicy III powstania śląskiego, 1921 r.”, „Uczestnicy III powstania śląskiego, 27 V 1921 r.”, „Grupa powstańców z powiatu raciborskiego, maj 1921 r.”, „Powstanie śląskie w Raciborzu, 1921 r.”, „Powstanie śląskie w Raciborzu, 1921 r.”. Prezentując fotografię: „Pałac w Szymiszowie, 1921 r.” zwraca uwagę na opis do zdjęcia i znaczenie „domeny publicznej”. Prezentuje wybrane ilustracje o tytule „III powstanie śląskie ...”. Korzystając z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/oni-zgineli> zwraca uwagę na formalno-prawny aspekt zgonów powstańców. Korzystając z materiałów zawartych na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/newsy-z-frontu> angażuje uczniów w przebieg lekcji: wybrani uczniowie czytają opisy do zawartych w tej części materiałów. Podsumowując tą część lekcji nauczyciel na tablicy interaktywnej wyświetla aktualną ogólnodostępną w Internecie mapę Śląska (głównie województwo śląskie i opolskie), np. Google Maps lub wykorzystuje mapę nr 2 i wskazuje miejsca o istotnym znaczeniu w trakcie przebiegu powstania.
5. Nauczyciel przedstawia decyzję Rady Ligi Narodów o podziale ziem spornych, prezentuje i omawia mapę nr 3 na tablicy interaktywnej.
6. Następnie prowadzący dzieli klasę na cztery grupy, krótko przedstawia/przypomina założenia metody SWOT, definiuje zadanie do wykonania. Zespoły przeprowadzają krótką analizę SWOT, wskazując mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia podziału Śląska: dwie grupy rozpatrują podział z punktu widzenia Niemiec, a dwie – z punktu widzenia Polski.

7. Po upływie wyznaczonego czasu (ok.10 min) liderzy zespołów prezentują efekty pracy. W pierwszej kolejności prezentowana jest Analiza SWOT z punktu widzenia strony polskiej, a następnie z punktu widzenia strony niemieckiej. Analizy zostają zapisane na tablicy.
8. W celu podsumowania analizy SWOT uczniowie pod kierunkiem nauczyciela zastanawiają się, czy Polska wykorzystywała mocne strony i szanse, jakie przed II RP postawił taki podział Śląska.
9. Nauczyciel kończy wymianę opinii, zapoznaje uczniów z pojęciem „cudu nad Rawą” i wyjaśnia jego znaczenie. Przy pomocy fotografii „Cud nad Odrą i dowództwo batalionu opolskiego” dostępnej na stronie <http://www.powstancyslascy.pl/newsy-z-frontu> zwraca uwagę na pojęcie „cudu nad Odrą”.

Faza podsumowująca:

- Nauczyciel porządkuje wiedzę uczniów. Wybrane osoby z klasy wymieniają najważniejsze informacje dotyczące omówionego tematu.
- Celem przybliżenia młodzieży historii lokalnej nauczyciel korzystając z materiałów na stronie: <http://www.powstancyslascy.pl/images/przewodnik-slazacy-dla-niepodleglej.pdf> krótko charakteryzuje sytuację Opolu w latach 1910 – 1922 (strony 24-26 prezentacji) oraz współczesne miejsca w Opolu związane z tamtym okresem (strona 27 prezentacji).
- Zadanie domowe: na podstawie materiałów zawartych na stronie www.powstancyslascy.pl, odpowiedzieć na pytanie, kim był mąż Katarzyny Burzan?

V. Wykorzystanie środków dydaktycznych

- Komputer nauczyciela z dostępem do Internetu;
- Tablica interaktywna;
- Tablica do pisania.

VI. Wskazówki metodyczne

- Lekcja jest przeznaczona dla uczniów szkoły średniej (po gimnazjum lub po szkole podstawowej);
- Należy dbać o to, by umysł ucznia zachowywał się jak najmniej biernie, w tej lekcji uczniowie powinni być zachęceni do aktywnego wyszukiwania i korzystania z wiedzy historycznej dostępnej na stronach www.powstancyslascy.pl;
- Nauczyciel musi się liczyć z poziomem klasy, z jej percepcyjną pojemnością;
- Nie powinno się również obciążać pamięci uczniów nadmierną ilością materiału, należy wskazywać źródła pozyskania tej wiedzy;
- Nauczanie powinno opierać w jak najszerszym zakresie na czytaniu z objaśnieniami, na dyskusji i innych metodach aktywizacyjnych;
- Czas trwania poszczególnych etapów lekcji powinien być dostosowany do zapotrzebowania i zainteresowania tematem młodzieży;
- Nadrzędnym celem lekcji jest zaciekawienie młodzieży tematem, a nie przerobienie materiału;
- Lekcja powinna być przeprowadzona w sposób swobodny, bez wykorzystania podręcznika lub innej literatury przedmiotu, z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi, z których chętnie korzysta młodzież.

VII. Czas trwania lekcji: 2x45 min

VIII. Bibliografia

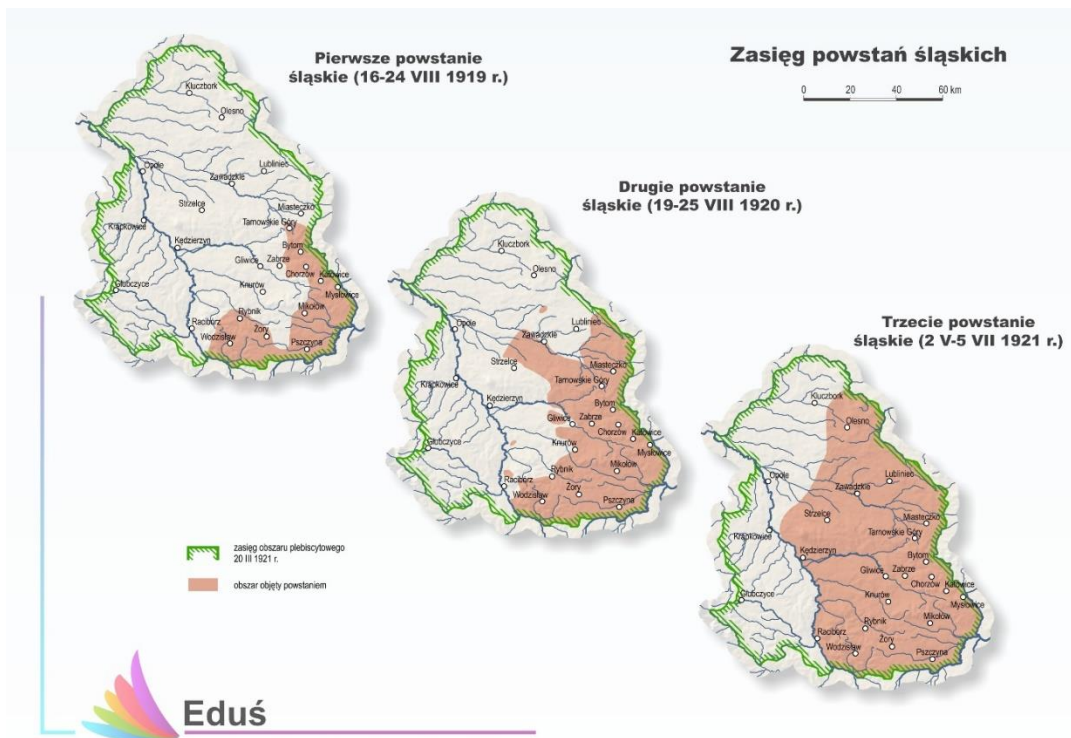
- Powstania śląskie, materiały do edukacji regionalnej Instytutu Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach, <http://edus.ibrbs.pl/powstania-slaskie> (data dostępu 10.06.2020);
- R. Kaczmarek, Powstania śląskie 1919-1920-1921, Encyklopedia województwa śląskiego, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach, t. 6, 2019, http://ibrbs.pl/mediawiki/index.php/Powstania_%C5%9Bl%C4%85skie_1919-1920-1921 (data dostępu 10.06.2020);
- A. Musialik, Polski Komisariat Plebiscytowy, Encyklopedia województwa śląskiego, Instytut Badań Regionalnych Biblioteki Śląskiej w Katowicach, t. 2, 2015, http://ibrbs.pl/mediawiki/index.php/Polski_Komisariat_Plebiscytowy (data dostępu 10.06.2020);
- Powstańcy śląscy, materiały edukacyjne Archiwum Państwowego w Opolu, <http://www.powstancyslascy.pl/> (data dostępu 10.06.2020).

Mapa nr 1. Śląsk w Europie Środkowej w latach 1871-1914

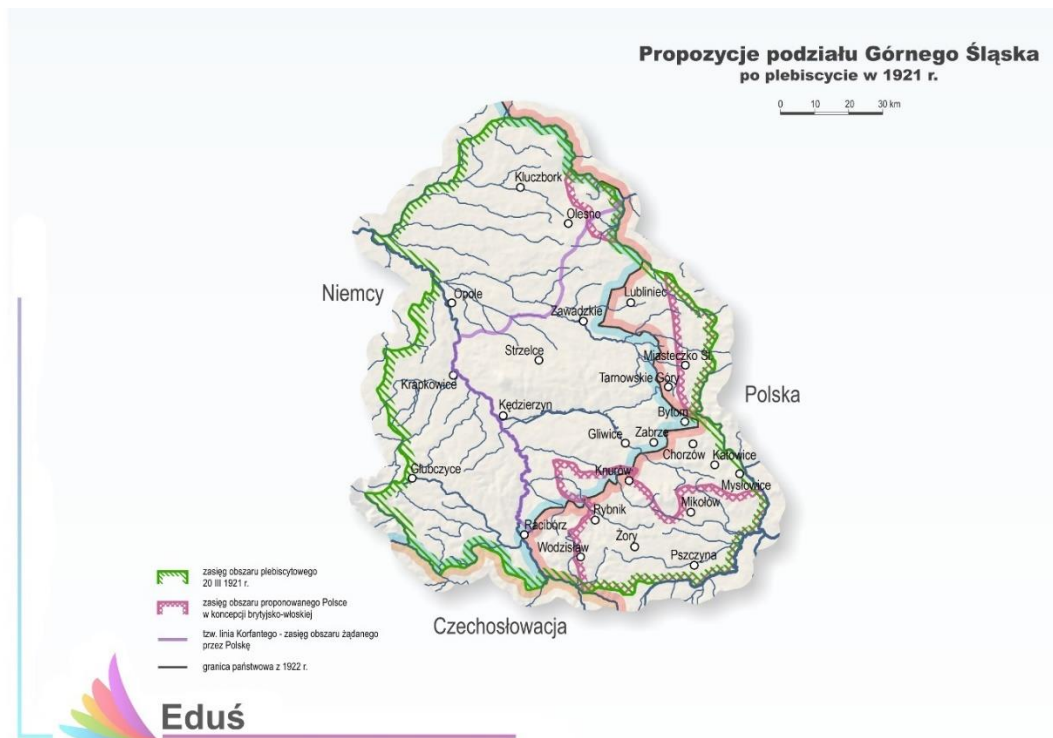
Źródło: http://edus.ibrbs.pl/wp-content/uploads/2017/04/MAP_09_korekta-01-1.jpg

Mapa nr 2. Zasięg powstań śląskich

Źródło: http://edus.ibrbs.pl/wp-content/uploads/2016/07/Mapa_26.jpg

Mapa nr 3. Propozycje podziału Górnego Śląska po plebiscycie w 1921 r.

Źródło: http://edus.ibrbs.pl/powstania-slaskie/? sm_au =iVV2DnNR3DJBkH0QW0qjjK76QKc3c